

JOSEPH ZITOMERSKY (ed.): *On Making Use of History. Research and Reflections from Lund*. Lund Studies in International History. Lund, Studentlitteratur, 1982. 206 s.

I forhold til deres danske kolleger har historikerne ved Lunds Universitet gennem den sidste halve generation været mere præget af inspirationen fra nyere amerikansk samfundsvidenskab. Det er blevet demonstreret i værker af f.eks. Carl-Axel Gemzell, Bo Huldt, Göran Rystad, Hans F. Petersson og Sven Tägil, at de lundensiske samtidshistorikere ikke blot har taget del i debatter om vigtige internationale historiske problemer, men også i høj grad har søgt at anvende de generaliserende samfundsvidenskabers teorier, metoder og begrebsapparater. Når flertallet af deres danske kolleger ikke i samme grad eller på samme måde har ændret deres tilgangsvinkler, hænger det måske ikke blot sammen med styrken i den danske historiske tradition, men også med en vis skepsis over for nytten af de nye problemstillinger og metoder. Denne skepsis er stedvis blevet begrundet med enkelte eksempler på oplagte vildspor eller urimeligheder i den ganske omfattende svenske produktion, men egentlige sammenligninger mellem resultaterne af de divergerende tilgange savnes.

Det foreliggende bind demonstrerer nogle af den lundensiske traditions gode sider. Det består af 5 artikler om noget forskelligartede emner, søgt sammenfattet ved en længere introduktion, og det henvender sig således ikke til læsere interesseret i et bestemt emne, men må snarere ses som en præsentation overfor den engelsksprogede verden af eksempler på emneområder, problemstillinger og metoder, eller i hvert fald som fremlæggelse af artikler af høj kvalitet, der ikke på anden måde har kunnet offentliggøres.

I introduktionen, *Changing Historical Study in Sweden and Lund*, gør amerikaneren Zitomersky opmærksom på det internationale stade, den lundensiske historievitenskaber finder sig på, og de moderne samfundsvidenskabelige og kvantitative metoder, der har vundet indpas. Derimod argumenterer han knap så overbevisende for, at netop de her publicerede artikler i særlig grad skulle understrege historiens nytteværdi, som bogens titel lægger op til. En nytteværdi, der består i de generaliserende samfundsvidenskabers brug af historiske data til afprøvelse af teorier og metoder vil mange historikere nok finde utilstrækkelig, og det er svært at se, at netop de i dette bind fremlagte emner skulle give særlig nyttige erfaringer til nutiden.

De 3 første artikler tager store internationale projekter og debatter op. I Kristian Gerners *History as Qasi-Laboratory: Reflections on the Stanford Studies of the Crisis of 1914* gives en udmærket oversigt over de store forsøg på at forklare udbruddet af 1. verdenskrig ved samfundsvidenskabelig teori, som Nazli Choucri, Ole Holsti, Robert North, Dinah Zinnes og andre har været i gang med siden begyndelsen af 1960'erne, og af den kritik af kildeudnyttelsen og af de kvantitative metoders muligheder for at etablere væsentlige nye udsagn, som dette projekt har været mødt med. Gerners konklusion går – efter min mening med rette – i retning af skepsis over for generaliseringsmulighederne, i hvert fald ved storpolitiske kriser. Samspillet af talrige faktorer på mange planer kan vanskeligt rummes i en model, der skal gøre årsagerne almene og forløbet forudsigeligt. Og da kriser kan sætte kræfter i bevægelse, der spiller en ganske stor rolle for de længere og bredere forløb, må forsøgene på at etablere overskuelige forklaringer tages med store forbehold. Nyten af det store 1914-projekt bliver således især erfaringerne med,

hvilke vanskeligheder, de samfundsvidenskabelige modeller møder, når de virkelig grundigt skal prøves på det historiske materiale.

Robert William Bennett & Joseph Zitomersky's artikel, *The Delimitation of International Diplomatic Systems: 1816-1970. The Correlates of War Project's Systems Reconstructed*, tager også udgangspunkt i et af de store amerikanske projekter, her David Singer's og Melvin Small's forsøg på at indsamle umådelige datamængder om historiens krige og deres deltagere for at finde frem til krigenes og den internationale politik's årsager ved statistikkens hjælp. Det er der hidtil kommet en hel del ikke altfor givende oversigter ud af, og Bennett & Zitomersky bringer næppe det store projekt meget nærmere målet ved deres minutiøse korrektur til Singer's & Small's opregning af det internationale systems statslige aktører siden 1816. Der er ca. 467, viser det sig – heraf eksempelvis 37 tyske, 25 nigerianske og 67 indiske – når man regner dem allesammen med efter et meget liberalt repræsentationskriterium for diplomatisk aktivitet. Det skal blive spændende at se, hvad generaliserende samfundsforskere kan få ud af det; traditionelle historikere vil nok anlægge et pragmatisk syn på disse aktørers eksistens, når de arbejder med konkrete problemstillinger; og politologer, der strækker det statslige aktørbegreb så vidt, vil sikkert hurtigt inddele aktørerne i ganske mange undergrupper, hvis de skal finde karakteristiske fælles træk.

Lars Niléhn diskuterer kortfattet konfliktteorier i sin artikel *Theories, Territory and Teleology. On Two Attempts to Present a General Theory of History*. Han gennemgår Kenneth Boulding's hypoteser om stater's magtcentre, deres indflydelsesområder og deres indbyrdes afstand (som Ib Damgaard Petersen introducerede her i landet i 1969) og advarer mod en mekanisk anvendelse af den simple model og understreger vanskelighederne ved at kvantificere og sammenligne stater's magt. Lige så kort omtaler han traditionen for geopolitisk tænkning, her exemplificeret ved Lars-Erik Nymans Sinkiang-studier. Han advarer mod forklaringer, der reelt bygger på resultaterne af et forløb, når årsagerne til dets igangsættelse skal findes. Som i Gerners artikel er kritikken af de generaliserende samfundsvidenskabers teorier og deres anvendelsesmuligheder vel ikke ny, men den er også her præcist formuleret og belyst ved velargumenterede eksempler. Hvordan sådanne teorier kan modificeres, eller hvad man kan sætte i stedet, er i mindre grad uddybet.

Bogens 2 sidste artikler har en lidt anden karakter. Her søges de samfundsvidenskabelige metoder ikke så meget diskuteret som positivt anvendt, ganske vist i mere beskeden målestok og ikke på internationale men på svenske historiske problemer. Birgitta Odén giver i *An Historical Perspective on the Risk Panorama in a Changing Society* et foreløbigt, statistisk baseret forsøg på at opstille og forklare udviklingen i den personlige risiko, en svensker har for at komme ud for et fatalt ulykkestilfælde i perioden 1860-1970. Den totale risiko for en dødsulykke er forbløffende konstant, men ulykkesårsagerne varierer unægtelig, og spørgsmålet bliver, om man kan opstille generelle forklaringer herpå. Ingvar Elmroth søger i *Demography as History. A Study of the Living Conditions of the Swedish Nobility from 1600 to 1800* at give en statistisk oversigt over de ny-adledes og adelens erhverv, sociale mobilitet og familiemæssige forhold, uden at det dog på det foreliggende grundlag har været muligt at trænge dybere ned i årsagerne til adelens demografiske problemer. Begge disse to artikler bærer præg af at være interessante oplæg til videre studier, men de illustrerer måske samtidig afstanden fra de første artiklers teoretiske politologiske debat til nogle af socialhistorikernes mere jordbundne dataindsamling og forsigtige hypoteser.

Som helhed viser dette bind – måske lidt på tværs af udgiverens intentioner – at de lundensiske historikere nok er stærkt optaget af den internationale samfundsvidenskabelige diskussion, som de kan deltage kompetent i, men at de bestemt ikke har mistet historikernes traditionelle skepsis overfor teorier og metoder, og at de i høj grad er optaget af fortiden i sig selv og ikke blot den nytteværdi, den måtte kunne tillægges.

Carsten Due-Nielsen

Profiler i nordisk senmiddelalder og renaissance. Festskrift til POUL ENEMARK. Arusia. Historiske skrifter II. Viborg, 1983. 368 sider. Ill. 135 kr.

Festskriftet til universitetslektor, dr.phil. Poul Enemark i anledning af hans 60-års dag er usædvanligt på to områder. For det første giver det med sine talrige bidrag fra elever udtryk for en *lærers* givende virke, og for det andet er det i usædvanlig grad centreret om et bestemt emne. Der er tale om en velovervejede titel: den overvejende del af de 22 afhandlinger ligger i tid i hundredåret mellem 1450 og 1550, og der spores en klar nordisk profil. De fleste forfattere behandler konge og aristokrati og forholdet dem imellem. Man mærker sig i denne forbindelse Kai Hørbys nyvurdering af dokumenterne fra Kalmar 1397 og Erik Ulsigs oversigt over kronens forsøg på at holde på krongodset i 12-1300-tallet. Thelma Jexlev opfordrer i en afhandling om tre adelskvinder fra senmiddelalderen til fordybelse i periodens kvindehistorie. Her er imidlertid også afhandlinger om byer og handel, gods- og landbrugshistorie, samt om litteratur. Troels Dahlerup beretter historien om storkøbmanden Hans Vale og hans fallit. Metodisk interessant, men muligvis diskutabelt, er Peter Hoxcer Jensens forsøg på en applicering af 'centralstedsteorien' på de danske byer i perioden 1536-1660. Skriftet afsluttes med bibliografien over Enemarks forfatterskab, herunder en oversigt over hans lange række af udtømmende artikler skrevet til Kulturhistorisk Leksikon for Nordisk Middelalder. Festskriftet har sin force ved at vise bredden af den aktuelle forskning i senmiddelalderen og Poul Enemarks andel heri.

Bjørn Poulsen

Festskrift til KRISTOF GLAMANN. Redigeret af OLE FELDBÆK OG NIELS THOMSEN. Odense Universitetsforlag, 1983. XXIV, 419 s. Ill. 244 kr.

En kreds af fagfæller og tidligere kolleger fra hele Norden har ønsket at markere prof. Kristof Glamanns 60-årsdag med et festskrift. De godt en snes bidrag fra nordiske økonomiske historikere, som festskriftet indeholder, spænder nødvendigvis vidt og kan ikke samlet gøre krav på nogen anden karakteristik end den, der normalt er festskrifter – som genre betragtet – til del.

Naturligt nok – i betragtning af Glamanns egentlige forskningsindsats – ligger afhandlingernes emnemæssige tyngdepunkt på handelshistorien, og inden for dette felt særligt den merkantile udveksling mellem hinanden fjerntstående kulturkredse, og her ikke mindst dennes mere u håndgribelige aspekter. I så henseende er *Ole Justesens* artikel om mulatkøbmanden Henrich Richter på